

Prikkebeen

De Zeeuwse

№2/2016 vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland

Colofon

De Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland is een zelfstandige natuurvereniging die zich inzet voor behoud en herstel van de vlinder- en libellenfauna in Zeeland. Dit gebeurt door onderzoek, voorlichting en educatie. De Zeeuwse Prikkebeen is het verenigingsblad dat 3 keer per jaar verschijnt.
Website: <http://www.vlinlibzeeland.nl>

Bestuur:

Voorzitter:

Peter Geene, 06-22871666 of 0118-584467
famgeene@zeelandnet.nl

Secretaris: Alco Warners, 0636141658, Wilgenlaan 16
4353 AN Serooskerke, alco.warners@zeelandnet.nl

Penningmeester:

Angelique Belfroid, a.belfroid@zeelandnet.nl

Leden :

Ralf Joosse, 06-51535257, zeelandica@gmail.com
Hans Eckhardt, 0118-636222, jeckh@zeelandnet.nl

Ledenadministratie

Angelique Belfroid, a.belfroid@zeelandnet.nl

Contributie: leden minimaal €10,00

donateurs minimaal €12,50

Rabobank rekening NL93 RABO 0180 5399 22
t.n.v. Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland
Serooskerke(W).

Redactie:

Henny Waanders, info@hennywaanders.nl
Jan Goedbloed, uulenhof@zeelandnet.nl

Kopij inleveren: 15 februari / 15 juli / 15 november bij
Henny Waanders

Digitaal platform

Er is een digitaal platform over vlinders en libellen in
Zeeland: VLZEE@yahoo.com.

Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden bij Floor
Arts, floor.arts@gmail.com

ISSN: 2210-2256

Foto voorpagina: Keizersmantel, Henny Waanders

Foto achterpagina: Gaffelwaterjuffers, Henny Waanders

Inhoud

- 2 Van de voorzitter
- 3 Verslag studiedag Argusvlinder
- 4 Hoe herken je witte witjes?
- 6 Zwervers in Zeeland, de Keizersmantel
- 8 Vlinder- en Libellencursus KNNV Walcheren
- 12 Twaalfde Nationale NachtvlinderNacht
- 15 Studiereis Grote vos naar de Viroinval (B)
- 18 De Gevlekte witsnuitlibel in Dishoek
- 19 In memoriam Henk Wagenaar
- 20 Activiteitenprogramma

Van de voorzitter

Peter Geene

Dit zomernummer doet verslag van een aantal excursies van onze Werkgroep. Helaas werden er ook twee afgezegd door begrijpelijke omstandigheden, maar bij die naar VIROINVAL mocht ik zelf aanwezig zijn en dat was een groot suc6 wederom! Een lange lijst van soorten vloog ons om de oren en het weer was prettig warm.

Het droeve bericht dat Henk Wagenaar, onze oudvoorzitter is overleden op 6 juli schokte ons als bestuursleden erg. Henk was met Anton Baaijens de mede-oprichter van de toenmalige Vlinderwerkgroep Midden-Zeeland. Hij bleef tot het laatst actief bij de werkgroep en produceerde elk jaar zijn Jaaroverzicht van Zeeuwse dagvlinders! Zijn lesbrief basisonderwijs wordt nog wel eens van stal gehaald en nadat hij de eerste voorzitter werd tot 2003, kwam hij op herhaling als voorzitter vanaf 2014. In die tijd werd zijn ziekte ontdekt in het bovenbeen en begon het lange traject van onderzoeken in het ziekenhuis en kuren. Hij moest daarom begin 2015 al aankondigen gedwongen te zijn om te stoppen. Hij bleef trouw komen op de bijeenkomsten en in de rolstoel kwam hij nog naar de publieksavond met Kars Veling in Wilhelminadorp half mei jl. Overigens kwam Kars namens de Vlinderstichting ook op de begrafenis maandag 11 juli in Kapelle, een eervol en waardig afscheid! Drie bestuursleden waren daar aanwezig en enkele leden, die nauw met Henk hadden samengewerkt. Moegestreden tegen de slopende ziekte, zo vermeldde de rouwkaart, heeft Henk in de nacht van 5 op 6 juli afscheid genomen van dit aardse leven. We zullen hem lang gedenken als we weer een nieuw jaaroverzicht moeten maken en hem node missen met zijn brede natuurkennis!!

Het slepende voorjaar werd erg wisselvallig voor onze insectengroep en diverse soorten bleven wat langer uit de lucht, maar uiteindelijk vloog alles toch nog redelijk op de geplande tijd rond. Zelf heb ik nu eindelijk ook de Duinparelmoervlinder (6 ex.) gezien in de duinen (van Noord-Holland dan weliswaar) en werd de Vroege Glazenmaker gezien bij kasteel Westhove, Oostkapelle op 22 juni, onze Midzomeractiviteit voor leden. Jan Goedbloed leidde de groep rond in de tuin, waar nog verrassend veel waarnemingen werden gedaan. Helaas kwam tegen 22.00 een onweer opzetten zodat Kees Los zijn nachtvlinderlaken snel moest inpakken. Wel werd er nadien gezellig genoten van de midzomerborrel (catering door Angelique en Alco!). Voor herhaling vatbaar, liefst MET laken weer, zeiden de tevreden deelnemers.

We zien elkaar hopelijk weer op de eerstvolgende werkgroepbijeenkomst op 21 september in Schellach (kwart voor 8) met een verhaal over de Micro's door Kees Los (zie agenda).

Fijne zomer gewenst en laat uw mooiste vakantiefoto's zien op 23 november, dan kunt u ze alvast uitzoeken tegen die tijd.

Verlag studiedag Argusvlinder 19 mei 2016

Angelique Belfroid

Dat Hansweert en de Yerseke Moer een belangrijk bolwerk van de Argusvlinder zijn, niet alleen in Zeeland maar ook landelijk, is inmiddels algemeen bekend. De vlinder is verdwenen op de hogere zandgronden, en wordt bijvoorbeeld nauwelijks in aansluitend Noord-Brabant aangetroffen. In Zeeland vliegt de Argusvlinder ook nog langs wat westelijke dijken, zoals op Noord-Beveland, maar ook op Tholen en bij Saefinghe. Nog onbekend was of er ook Argusvlinders ten oosten van Hansweert en de Yerseke moer rondvlogen, en tot hoe ver dan ongeveer. Dit wilden we uitzoeken met de voorjaarsgeneratie van de Argussen, want de zomergeneratie heeft de neiging om zeer ver te vliegen en kan dus bijna overal worden aangetroffen. De voorjaarsgeneratie lijkt dichter bij huis te blijven.

Een mooi onderwerp voor een speciale studiedag Argusvlinder dus. Maar het weer werkte in eerste instantie niet mee. Maar dan, na een paar slechte dagen, beloofde donderdag 19 mei een goeie vlienderdag te worden: zonnig, 17 graden en windkracht 2-3. Voor Argusvlinders is dat optimaal, hogere temperaturen zijn natuurlijk altijd beter, maar de afwezigheid van wind betekent dat het lokaal op microniveau goed kan opwarmen. Helaas de dag begon bewolkt totdat het rond 1 uur opentrok. Precies op tijd! Het weer was vervolgens heerlijk zacht, en op sommige plekken in de luwte zelfs behoorlijk warm.

We hadden ons verzameld op station Krabbendijke: Mineke de Feiter, Henny Waanders, Hans Eckhardt, Corrie van der Hart, Jan Goedbloed en ondergetekende. In drie clubjes van twee personen zijn we op pad gegaan om het gebied globaal tussen Yerseke en het Schelde-Rijnkanaal uit te kammen.

Henny en Mineke doorzochten de omgeving ten zuiden van Rilland en langs het Schelde-Rijnkanaal. Bij Bath zagen zij buitengaats 2 Argusvlinders vliegen. Hans en Jan bekeken alle trappen vanaf Rilland tot Kruiningen langs de zuidkant, dus langs de Westerschelde-kant. Zij zagen 3 Argusvlinders even ten oosten van Waarde, en 1 halverwege Waarde en Rilland. De vlinders zagen zij allemaal op trappen bij begraasde dijkvakken, waar ook wat kale plekjes op de grond waren ontstaan. Dit is een bekend patroon, want die kale plekjes op de grond worden door deze vlinders gebruikt om te zonnen en op te warmen. Gek genoeg zagen Hans en Jan langs de zuidoostkant geen Argusvlinders waar de dijken niet begraasd werden. Een relatie? Dat valt nog maar te bezien.

Corrie en ik zouden de noorddijk van dit deel van Zuid-Beveland doen. Maar bij het wegrijden uit Krabbendijke nam ik heel eigenwijs de verkeerde afslag en belandde we bij Roelshoek direct aan de

Argusvlinder, warmt zich op tegen een basaltmuur
Foto: Henny Waanders

noorddijk langs de Oosterschelde. Toch maar even uitgestapt nu we er toch waren, en we vielen met onze neus in de boter. Hier vlogen 3 Argusvlinders. Wat verder rondlopen in de omgeving van Roelshoek leverde nog eens 9 Argusvlinders op. En niet bij trapjes, maar vliegend over de top van de dijk, dan weer langs de zuidkant, dan langs de noordkant. En.... deze dijken werden niet begraasd, het gras stond bijna manshoog. Dus daar gaat de theorie van de begrazing. Verder vlogen hier wolken witjes, een wolkje van 6 tot 8 stuks die samen omhoog cirkelden was geen uitzondering, en een enkel hooibeestje. Dit gold trouwens voor de hele noordelijke dijk. De enige bloemen die wij zagen waren pijlkruidkern, fluitekruid, rode klaver en gele boterbloem. Dit was langs de zuidelijke dijk van Hans en Jan niet veel anders. Meer naar het westen, in de Karelpolder en bij Oostdijk in de Nieuwelandpolder leverde de noordelijke dijk ons nog eens 3 Argusvlinders op.

In totaal zijn tijdens de studiedag dus 18 Argusvlinders ten oosten van Hansweert gezien, het merendeel bij Roelshoek ten noorden van Krabbendijke. We kunnen hiermee concluderen dat tot aan het Schelde-Rijnkanaal nog Argusvlinders voorkomen.

We hebben de dag nog afgesloten met een plezierig wandelingetje op het oude-sluizen complex van Hansweert zelf, waar iedereen nog volop Argusvlinders heeft gezien. Al met al een zeer succesvolle dag!

Hoe herken je witte witjes?

Tekst en foto's: Henny Waanders

De in 2003 verschenen atlas "Dagvlinders van Zeeland" beschrijft voor Zeeland o.a. de volgende soorten witjes: Oranje luzernevlinder, Citroenvlinder, Groot koolwitje, Klein koolwitje, Klein geaderd witje en Oranjetipje.

Het herkennen van luzernevlinders is al uitvoerig beschreven in een artikel in de Prikkebeen nr. 3/2015 en de Citroenvlinder en het mannetje van het Oranjetipje zullen bij het determineren voor de meeste waarnemers niet voor problemen zorgen.

De nu te bespreken soorten noem ik hier maar de "witte" witjes, zoals de "blauwtjes" niet allemaal blauw zijn, zijn de witjes niet allemaal wit. Vele soorten zijn eerder geel of oranje. Niet alleen de Nederlandse naamgeving verwijst naar kleur, de Engelsen en de Duitsers doen dat ook bij de "witte" witjes.

De koolwitjes *Pieris* behoren waarschijnlijk tot de meest waargenomen vlindersoorten in Zeeland maar dat vinden we niet terug in de waarnemingen die in waarneming.nl zijn ingevoerd.

Oranjetipje vrouw

lijkt het **Klein koolwitje *P. rapae***.

Ze zijn ook echt iets kleiner, al is dat pas duidelijk te zien als je beide soorten naast elkaar ziet.

Beide geslachten hebben op zowel de boven- als onderkant van de voorvleugel twee zwarte stippen, al zijn deze minder opvallend dan bij hun grotere broer. Bij de mannetjes zijn de onderste stippen soms bijna niet te herkennen. De zwarte stippen op de bovenkant van de vleugels zijn bij de vrouwtjes groter en intenser dan bij de mannetjes.

Het grootste verschil met de grote broer zijn echter de zwarte vleugelpunten die veel korter en lichter van kleur, dus grijzer, zijn dan bij het Groot koolwitje.

Klein koolwitje

Groot koolwitje

Klein geaderd witje

Waarschijnlijk komt dit omdat men het onderscheid tussen de verschillende "witte" witjes niet altijd duidelijk kan herkennen. We proberen hier iets aan te doen. Het kleine verschil tussen de "witte" witjes van de eerste en de tweede generatie heeft geen invloed op de volgende determinatiekenmerken.

Het **Groot koolwitje *P. brassicae*** is van de overige witte witjes eenvoudig te herkennen doordat de zwarte vleugelpunt tot ver naar achteren doorloopt. Dat is zelfs van onderaf goed te zien.

De vrouwtjes hebben op zowel de boven- als onderkant van de voorvleugel twee zwarte stippen.

Deze zwarte stippen ontbreken bij de mannetjes op de bovenkant van de voorvleugels. De eerste generatie is iets minder wit dan de tweede generatie.

Het kleinere broertje van het Groot koolwitje is natuur-

Het **Klein geaderd witje *P. napi*** lijkt in de vlucht het meest op het Klein koolwitje. Indien het echter stil zit met de vleugels dichtgevouwen is het verschil wel duidelijk te zien. De aders van vooral de achtervleugels zijn dik bestoven.

Bij de tweede generatie is de bestuiving van de vleugeladeren al veel minder dan bij de eerste generatie.

De vrouwtjes hebben twee stippen op de bovenkant van de voorvleugels die nog wel goed waarneembaar zijn, de mannetjes hebben daar één stip die bijna niet meer te zien is.

Indien de aders aan de bovenkant van de vleugels bij afgevlagen exemplaren slecht waarneembaar zijn, kunnen wij voor determinatie ook de verschillen van de vleugelpunten gebruiken.

Die zwarte, of eigenlijk grijze, vleugelpunten zijn bij het

Klein geaderd witjes 1e generatie, zware bestuiving

Klein geaderd witjes 2e generatie, lichte bestuiving

Klein koolwitje compact, d.w.z. ze zijn één geheel, terwijl bij het Klein geaderd witje langs de buitenrand van de vleugels nog enkele vlekjes liggen. Als laatste "wit" witje kijken we naar het vrouwtje van het **Oranjetipje *Anthocharis cardamines***.

Bij dichtgevouwen vleugels is het helemaal duidelijk te zien. Indien je na juni een wit witje ziet, kan je het Oranjetipje al helemaal uitsluiten, want deze voorjaarssoort vliegt dan niet meer.

Groot koolwitje

Klein koolwitje

Het mannetje is heel eenvoudig te herkennen aan zijn oranje tipjes (vleugelpunten) van zijn voorvleugels. Bij beide geslachten zijn de onderkanten van de achtervleugels groen gemarmerd. Indien het vrouwtje stil zit zijn deze gemarmerde onderkanten van de achtervleugels als herkenning goed waarneembaar.

Al met al valt het niet mee om de beweeglijke witjes van de juiste naam te kunnen voorzien. Maar we hopen met bovenstaande aanwijzingen dat het voor u toch eenvoudiger wordt om de stilzittende witjes, of foto's hiervan, op naam te kunnen brengen. Succes hiermee.

Oranjetipje vrouw

Klein geaderd witje

Zwervers in Zeeland, de Keizersmantel

Tekst en foto's: Henny Waanders

De site van de Vlinderstichting omschrijft een zwerver als een soort die in de afgelopen 150 jaar meer dan tienmaal is waargenomen, maar hier geen populatie kan vestigen. Zijn ze in de afgelopen 150 jaar minder dan tien maal waargenomen, dan worden het dwaalgasten genoemd.

De Keizersmantel *Argynnis paphia* is zeker één van Zeelands grootste en tevens mooiste zwervers. Deze is vanaf 1980 16 keer in Zeeland waargenomen zoals blijkt uit gegevens van waarneming.nl, waarvan de meeste in Zeeuws-Vlaanderen.

De Keizersmantel behoort tot de onderfamilie parelmoervlinders Heliconiinae. De meeste parelmoervlinders zijn als zodanig eenvoudig te herkennen aan de diep oranje bovenzvleugels welke met zwarte stippen, vlekjes of lijnen zijn bezaaid.

Waarnemingen van de Keizersmantel in Zeeland periode 1980- juni 2015

4-8-1999	Braakman Noord - middeengebied	Terneuzen (gemeente)
20-8-2000	Westdorpe	Terneuzen (gemeente)
12-7-2006	Koudekerke - Meinersweg zuid e.o.	Veere (gemeente)
24-7-2006	Middelburg - Stromenwijk	Middelburg (gemeente)
16-8-2006	Braakman Noord - middeengebied	Terneuzen (gemeente)
5-8-2009	Axel - Axelsche Kreek midden	Terneuzen (gemeente)
15-8-2010	Westdorpe	Terneuzen (gemeente)
25-7-2012	Haamstede - De Roterij	Schouwen-Duiveland (gemeente)
4-8-2012	Oudelande e.o.	Borsele (gemeente)
1-8-2013	Braakman Zuid	Terneuzen (gemeente)
17-7-2014	Braakman Zuid	Terneuzen (gemeente)
23-7-2014	Sluis - Olieslagerspolder	Sluis (gemeente)
25-7-2014	Westenschouwen - dorp	Schouwen-Duiveland (gemeente)

Man met duidelijke geurstrepen

Op de onderkant van de vleugels zijn vaak parelmoerachtige vlekken te zien, daaraan hebben de parelmoervlinders hun naam te danken. Onze enige Zeeuwse parelmoervlinder, de Kleine parelmoervlinder, is daar het beste voorbeeld van.

Ondanks dat de circa 45 soorten parelmoervlinders die in Europa vliegen vaak grote determinatie-problemen op leveren, omdat ze veel op elkaar lijken, is de Keizersmantel goed te herkennen, zelfs van een afstand.

Vrouw zonder geurstrepen

in Zuid-Europa voor, maar niet veel noordelijker dan de Middellandse Zee, dus die zullen we in onze regio voorlopig niet tegen komen.

Zo zelden als de Keizersmantel in Nederland is te zien, zo veel zie je ze soms in Zuid-Europa. Meerdere keren heb ik daar distels gezien met meer dan 10 exemplaren erop en 2 keer een vlinderstruik met meer dan 30 exemplaren.

Zoals hiervoor beschreven zijn de mannetjes eenvoud-

Vrouw in de bruine form valezina

Wie eenmaal een Keizersmantel van dichtbij heeft gezien, herkent hem direct.

In de eerste plaats komt dit door de heldere oranje kleur van de bovenvleugels. Op de tweede plaats zijn de dikke heldere geurstrepen van de mannetjes erg opvallend. En ten derde zijn de puntige voorvleugels zeer herkenbaar. Ook is deze soort een stuk groter dan de meeste andere parelmoervlinders.

De onderkant van de achtervleugel heeft in tegenstelling tot de ondervleugels van de meeste parelmoervlinders geen parelmoervlekken, maar lange zilverwitte strepen op een groenachtige ondergrond. Ook hier is de Keizersmantel goed aan te herkennen. Alleen de Kardinaalsmantel en de Tsarenmantel hebben deze strepen ook maar de laatste komt voor in het uiterste oosten van Europa en is in West-Europa nog niet gezien. De Kardinaalsmantel komt weliswaar

Onderkant achtervleugel met zijn karakteristieke tekening

dig van de vrouwtjes te onderscheiden door hun opvallende, zwarte, glanzende geurstrepen op de bovenvleugels. Zoals bij de Oranje luzernevlinder komen de vrouwtjes in twee kleurvormen voor, de gewone vorm en de *Argynnis paphia valezina*. Bij deze vorm zijn de bovenkant van de vleugels niet oranje, maar hebben een bruine- of grijsgroene bestuiving.

De kans dat u deze vlinder in Zeeland tegenkomt is niet zo heel groot, maar uit de tabel blijkt dat die kans wel steeds groter wordt. En dat zal ongetwijfeld met de opwarming van onze aarde te maken hebben. En met een grote vaste populatie in het Forêt de Nieppe in Frankrijk vlak onder de Belgische grens, en met zelfs kleine populaties in het zuiden van Vlaanderen, moet het voor een zwerver toch niet zo moeilijk zijn om onze provincie zo af en toe eens te bezoeken.

Vlinder- en libellencursus KNNV Walcheren

Tekst en foto's Hans Eckhard

In het voorjaar van 2016 organiseerde de KNNV Walcheren een vlinder- en libellencursus, bestaande uit 4 theorieavonden, 2 excursies, 3 nachtvlindervangsten en 3 maal het legen van de vlinderval. De lessen werden alle verzorgd door leden van onze werkgroep: Anton Baaijens, Jan van Belzen, Peter Geene, Jan Goedbloed, Ralf Joosse en Kees Los. De nachtvlindervangsten werden gefaciliteerd door Het Zeeuwse Landschap (Oranjezon), Imkerij Poppendamme (Grijpskerke) en Jo en Heleen Clarijs (hun eigen tuin in Oostkapelle).

Landkaartje

De 21 deelnemers hebben de cursus als bijzonder interessant, leerzaam en leuk beoordeeld, wat een groot compliment is voor allen die hieraan hun bijdrage hebben geleverd door het delen van hun kennis. Een bijzonder moment was ook de eerste excursie van de cursus op de Schotsman omdat Peter Geene daarbij ook een uitnodiging had laten uitgaan naar de leden van de werkgroep, wat hele leuke interacties opleverde.

Een bewijs van het succes van de cursus vind ik zelf het feit dat 7 van de deelnemers lid zijn geworden van de werkgroep. Ik hoop deze nieuwe leden vaak bij onze activiteiten te ontmoeten.

Van de beide excursiedagen is een kort verslag voor de deelnemers opgesteld. Op verzoek van de redactie heb ik deze aangeleverd als bijdrage voor de Zeeuwse Prikkebeen.

Verslag excursie Schotsman, Noord-Beveland 11 mei 2016, excursieleider Peter Geene.

We gingen om 10 uur op stap vanaf de noordelijke parkeerplaats, allereerst naar een nabijgelegen plas. Rond deze plas vlogen enkele Lantaarntjes.

Peter ging met zijn schepnet op zoek naar libellenlarven en ving er behoorlijke aantallen van enkele waterjuffersoorten. De in het verslag opgenomen foto bleek volgens het forum van Waarneming.nl om de

Oranjetipje

larve van het Lantaarntje te gaan. Er werd één larve van een heidelibel gevangen.

Vervolgens vertrokken we naar de plasjes tegen de weg over de Veersedam aan. Ook daar weer volop schepnetwerk, en er werd ook heel voorzichtig met het net een jonge Azuurwaterjuffer gevangen. Ook troffen we naast een plasje een jong exemplaar van het Lantaarntje aan. Volgens Peter was deze nog maar enkele uren voordien uitgeslopen. Hij/zij probeerde zich telkens achter een stengel te verbergen voor de vele nieuwsgierige cursisten, maar toen hij van alle kanten werd bespied was er geen plaats meer om te verschuilen en kon hij op de foto. In de directe omgeving vlogen ook al diverse uitgekleurde Azuurwaterjuffers.

In het open veld tussen de plasjes en de bosrand kwamen we al de eerste vlinders tegen: Hooibeestje, Bruine daguil, Sint-jacobsvlinder en Gele kustspanner. Het laatste vlindertje liet zich lastig fotograferen omdat het zich doorgaans diep in de vegetatie liet vallen, of zelfs langs een stengel achterwaarts naar onderen

Op zoek naar libellenlarven

kroop. Gerard kon nog een fraaie foto maken van de Gamma-uil. Van het Icarusblauwtje werd een enkel mannetje gezien, voor vrouwtjes was het kennelijk nog te vroeg in het jaar.

Tot slot gingen we naar een leuk bospad dat vol stond met hoog opgroeiende Look zonder look, waarop veel vlinders vlogen: Dagpauwoog, Landkaartje,

Oranjetipje, Klein koolwitje en Klein geaderd witje. Hoog in een berk naast het pad zat nog een Atalanta. Een van de deelnemers zag ook al een Distelvlinder. Al met al was het paadje een waar vlinderparadijs.

Met een tevreden gevoel konden we de cursusdag afronden, met dank aan Peter voor zijn voortreffelijke voorbereidende werk en deskundige toelichting op libellen en vlinders gedurende de cursusdag.

Larve van een echte libel, heidelibel

Larve van een juffer, Lantaarnkje

Verslag excursie Dishoek, Koudekerke 25 mei 2016, excursieleider Jan Goedbloed.

We gingen om half twee op stap vanaf de parkeerplaats bij Dishoek. Daar kregen we al een eerste duiding waar we op moesten letten om de vrij zeldzame Gaffelwaterjuffer te kunnen onderscheiden van de veel voorkomende Azuurwaterjuffer: de Gaffelwaterjuffer telt tweeëneenhalf segment zwart op het achterlijf, de Azuurwaterjuffer anderhalf segment. Duidelijk dus, en we gingen vervolgens op pad langs het nieuwe vakantiepark dat in de wandelgangen al is gedoopt tot Laafdorp, waar we de eerste Atalanta aantreffen. Er vlogen ook witjes rond, maar of dat Klein geaderd witjes of Klein koolwitjes waren was niet te zien.

Het Klein Vroon was het eerste interessante stukje natuur, een kruiden- en grasrijk terreintje aan drie kanten omzoomd door bomen en aan de zee kant de duinen. De eerste vlinder was de Kleine vuurvlieder.

Groot vroom

De tweede een Gamma-uil die zich uitgebreid liet bewonderen. En, nog lang niet verwacht, waren daar de Gaffelwaterjuffers al, man en vrouw. We hebben het terreintje aardig uitgekamd en troffen er de eerste Watersnuffel (jong vrouwtje), terwijl er op het hele terreintje geen water te bespeuren valt.

Vanaf het Klein Vroon door het bos richting Groot Vroon. Oppassen voor een overstekende rups van de Wachtervlinder.

We liepen het Groot Vroon op en hadden direct prijs: er vlogen veel nachtvindertjes in het eerste stukje waar veel Kleine ratelaar groeit.

Het waren (hoe is het mogelijk) veel Ratelaarspanners en een enkele Klaverspanner. De Klaverspanner deed zijn best om mooi op de foto te komen, maar de Ratelaarspanners maakten het de fotograaf een stuk lastiger. Zodra ze in de vegetatie doken gingen ze naar de onderkant van het blad. Slechts een enkeling bleef 'gewoon' zitten en daarvan kon je, diep door de knieën een foto van de bovenkant maken.

Icarusblauwtjes waren regelmatig te zien, zowel mannetjes als vrouwtjes. En ook het zeldzamere Bruin blauwtje liet zich goed bewonderen, een beetje beschadigd en afgevlogen, maar toch een leuke waarneming.

Platbuik vrouw

Het eerste plasje op het Groot Vroon was een interessante stop. We zagen er Azuurwaterjuffers, en over het water scheerden Platbuiken en Viervleklibellen. We zouden ze later nog meer tegenkomen.

Een kwartiertje later toch maar verder, richting de wat grotere plassen.

Daar hebben we aan de rand van het water lang genoten van langsflitsende helderblauwe Platbuikmannetjes (de vrouwtjes verblijven voor hun 'rust' liever wat langer in de oevervegetatie), de bruingele Viervlekken (in aantallen) en de prachtige Grote keizerlibel, die je eerder als weerspiegeling in het water zag dan dat je het insect zelf te zien kreeg. Enkele Watersnuffels deden hun naam eer aan en snuffelden inderdaad, kort boven het wateroppervlak vliegend, aan het water. Ze kwamen niet dichtbij en bleven midden in de plas op een plantenstengel zitten. Ook vanaf grotere afstand was de duidelijke blauwe streep op het borststuk goed te zien.

Eén Platbuik bleef prachtig in de oevervegetatie zitten en ook al werd hij een paar keer door opdringerige fotografen opgejaagd, hij koos telkens weer een nieuwe fotogenieke locatie.

We konden eigenlijk niet los komen van de plas, zeker

Sint-jacobsvlinder

niet nadat zich ook nog één keer een Zwervende heidelibelman had laten zien als een knalrode schicht tussen al die andere kleuren, maar we besloten toch maar even de oevers af te schuimen, waar we veel Lantaarntjes aantreffen.

Bruine daguil

Ook werd in een glimp een tamelijk geelgekleurde heidelibel (vermoedelijk het vrouwtje van de Zwervende heidelibel) gespot. Duidelijker te bewonderen was een verse Viervlek, waarvan de linkervoorvleugel niet goed 'opgepompt' was. Zij zal geen gemakkelijk en vermoedelijk kort leven tegemoet gaan.

De net uitgeslopen Viervlek die even verderop aan de oever van de plas zat zag er een stuk beter uit. Hij moest nog helemaal op kleur komen en had nu nog 'zilveren' vleugels.

Lantaarntje

Viervlek

De Mi-vlinder die enkele van de deelnemers wel hadden gezien, heb ik helaas gemist, maar tja, je kunt niet alles hebben. Van de Bruine daguil hebben we meerdere exemplaren gezien. Soms behoorlijk afgevlogen, maar soms ook kakelvers.

Het liep inmiddels tegen vieren en het was tijd om terug te gaan. Op de door bomen beschaduwde weg door het bos troffen we nog een laatste Atalanta aan die een spaarzaam plekje zon had uitgekozen voor opwarming.

Op de door Jan verzorgde cursusavond in Nimmerdor had hij grote verwachtingen gewekt over de rijkdom aan vlinders en libellen in Dishoek. De excursie maakte al deze verwachtingen ruimschoots waar en zijn deskundige inbreng heeft er voor gezorgd dat we een topmiddag hadden.

Klaverspanner

Twaalfde Nationale NachtvlinderNacht

Joop de Bakker en Eddy Taelman

Vrijdag 3 juni 2016 konden vlinderliefhebbers op 66 excursiepunten in het land kennismaken met nachtvlinders. Drie nieuwe soorten voor Oost-Zeeuws-Vlaanderen als verrassend resultaat!

Zeeland

In Zeeland waren er excursies gepland in Poppendamme, Kwadendamme, Goes, Groede en Clinge.

Excursie in bos Clinge

Voor de twaalfde keer op rij nam de insectenwerkgroep van de Steltkluut annex vlinderwerkgroep Zeeuws-Vlaanderen (Oost) deel aan de NNN.

Uitzetten smeerroute

bied en beslaat ongeveer 450 ha. Het ligt in het oosten van Zeeuws-Vlaanderen langs de grens van België tussen Clinge en Heikant.

In het bosgebied van Clinge is een jagershut omgebouwd tot fotohut en we waren wederom te gast bij hutbeheerders Timo en Irma. De hut is een goede plek om voor een kleine groep een pp-presentatie te geven en hier konden we de vlinders ook goed bekijken.

Het was een mooie zonnige, maar frisse, dag en in de loop van de namiddag hebben we nog een smeerroute uitgezet. Twintig bomen kregen een nummer en twee streepjes smeer met banaan en stroop. We ontstaken twee lichtbronnen om vlinders te vangen op het laken. Een vijftal vaste bezoekers was al vroegtijdig bij de hut. Om negen uur was het welkom bij de ingang van het bos, maar de toeloop was gering.

Na de invallende duisternis werd het pikdonker in het bos. Vier personen die te laat kwamen konden ons in

Determineren vanaf foto's Foto: Eddy Taelman

Voor de vierde keer hadden we een NNN gepland in het waterwingebied van Evides, een gebied dat beheerd wordt door boswachter Alex Wieland van het Zeeuws Landschap. Het is een kalkarm dekzandge-

Tweevlekspanner

Foto: Joop de Bakker

Verspreidingskaart

Roodvlekkaartmot

Foto: Joop de Bakker

Smalpalpmot

Foto: Joop de Bakker

het donkere bos niet vinden maar wel per gsm bereiken en ze konden zich met onze hulp aansluiten bij de groep. Leuk dat twee West-Zeeuws-Vlaamse collega-vlinderaars bij ons een kijkje kwamen nemen.

Door de vele vragen over gefotografeerde vlinders en het binnenloodsen van de vier laatkomers kwamen we niet toe aan de geplande presentatie over nachtvlinderonderzoek in Zeeland.

Dankzij Vlindernet konden we de deelnemers een nachtvlinderverwachting laten zien met 174 soorten die zouden kunnen vliegen in het gebied.

Het is altijd spannend wat er op de smeer zal afkomen. Regelmatig gingen we eens kijken, maar de vlinders waren snel geteld. We hadden op smeer maar één vlinder (Gelobd halmuiltje).

Omdat we al negen jaar onderzoek doen naar nachtvlinders in het gebied is de kans om nieuwe soorten te ontdekken gering, maar je weet het nooit. We werden dan ook blij verrast met de vangst van de Tweevlekspanner *Lomographa bimaculata*, een nieuwe macro-soort voor oost Zeeuws Vlaanderen. Zeldzaam in Zeeland.

Grijze grasuil

Foto: Joop de Bakker

Verspreidingskaart

Boswachter Alex Wieland kwam ook nog op visite en voegde zich spontaan bij de vangploeg.

De vangploeg stond paraat en de determinatieploeg zat klaar, maar de vlinders werden maar laat actief en het was ondertussen al rond elf uur toen de vlinders in lage aantallen op het licht kwamen.

Discussie

Stipspanners zijn niet makkelijk op naam te brengen en zijn vaak aanleiding voor een discussie.

Staan er middenstippen op de voorvleugels of achtervleugels of op beide vleugels? Is de franje met een lijn, met stippen, met streepjes, geblokt of donker?

Vervolg op pagina 17, onderaan.

Resultaten Clinge

	NNN Clinge 3 juni 2016	AC 63-363			
	Macro's		tot 1 uur	na 1 uur	TOTAAL
1	appeltak	<i>Campaea margaritaria</i>	3	5	8
2	braamvlinder	<i>Thyatira batis</i>	3		3
3	bruine snuituil	<i>Hypena proboscidalis</i>	2	2	4
4	donkere marmeruil	<i>Deltote pygarga</i>	1		1
5	drielijsnuil	<i>Charanyca trigrammica</i>	6	10	16
6	fijnspardwergspanner	<i>Eupithecia tantillaria</i>	6		6
7	geel beertje	<i>Eilema sororcula</i>	23	11	34
8	gelobd halmuiltje	<i>Oligia strigilis</i>	1		1
9	gerimpelde spanner	<i>Macaria liturata</i>	1		1
10	groente-uil	<i>Lacanobia oleracea</i>	1		1
11	kleine groenbandspanner	<i>Colostygia pectinataria</i>	1		1
12	kroonvogeltje	<i>Ptilodon capucina</i>	1		1
13	meriansborstel	<i>Calliteara pudibunda</i>	2		2
14	naaldboomspringer	<i>Thera obeliscata</i>	5	2	7
15	paardenbloemspringer	<i>Idaea seriata</i>	1		1
16	peper-en-zoutvlinder	<i>Biston betularia</i>	1		1
17	ringspikkelspringer	<i>Hypomecis punctinalis</i>	6	4	10
18	schimmelspringer	<i>Dysstroma truncata</i>	1		1
19	snuitvlinder	<i>Pterostoma palpina</i>	1		1
20	streepjesdwegspanner	<i>Eupithecia intricata</i>	1	1	2
21	tweevlekspanner	<i>Lomographa bimaculata</i>	1		1
22	varenspringer	<i>Petrophora chlorosata</i>	1		1
23	witte schaduwspanner	<i>Lomographa temerata</i>	1		1
24	witte tijger	<i>Spilosoma lubricipeda</i>	4		4
25	zwartkamdwegspanner	<i>Gymnoscelis ruffasciata</i>	1		1
26	rode dennenspringer	<i>Hylaea fasciaria</i>		4	4
27	bruine grijsbandspanner	<i>Cabera exanthemata</i>		1	1
28	populierenpijlstaart	<i>Laothoe populi</i>		2	2
29	pauwoogpijlstaart	<i>Smerinthus ocellata</i>		1	1
30	lieveling	<i>Timandra comae</i>		1	1
31	wapendrager	<i>Phalera bucephala</i>		1	1
32	huismoeder	<i>Noctua pronuba</i>		3	3
33	stro-uiltje	<i>Rivula sericealis</i>		2	2
34	zuidelijke stofuil	<i>Hoplodrina ambigua</i>		1	1
35	haarbos	<i>Ochropleura plecta</i>		1	1
36	agaatvlinder	<i>Phlogophora meticulosa</i>		1	1
37	donker brandnetelkapje	<i>Abrostola triplasia</i>		1	1
38	zwarte-c-uil	<i>Xestia c-nigrum</i>		1	1
39	gewone breedvleugeluil	<i>Diarsia rubi</i>		1	1
40	zwartbandspanner	<i>Xanthorhoe fluctuata</i>		1	1
41	gewone velduil	<i>Agrotis segetum</i>		1	1
42	grijze stipspanner	<i>Idaea aversata</i>		1	1
43	randvlekuil	<i>Charanyca ferruginea</i>		1	1
44	grijze grasuil	<i>Mythimna pudorina</i>		1	1
45	roomkleurige stipspanner	<i>Scopula floslactata</i>		3	3
	TOTAAL Macro's		75	64	139
	Micro's		tot 1 uur	na 1 uur	TOTAAL
1	vroege granietmot	<i>Scoparia ambigua</i>	15	7	22
2	streepjesgrasmot	<i>Crambus pratella</i>	1	1	2
3	koolmotje	<i>Plutella xylostella</i>	1	4	5
4	beukenbladroller	<i>Strophedra weirana</i>	1		1
5	roodvlekkaarmot	<i>Agonopterix ocellana</i>	1		1
6	kersenbladroller	<i>Pandemis cerasana</i>	2		2
7	sigaarzakdrager	<i>Taleporia tubulosa</i>		1	1
8	gewone zakdrager	<i>Psyche casta</i>		1	1
9	groene eikenbladroller	<i>Tortrix viridana</i>		2	2
10	gespikkeld kroeskopje	<i>Nemapogon granella</i>		1	1
11	rozenhermelijnbladroller	<i>Notocelia rosaecolana</i>		1	1
12	grote pedaalmoet	<i>Argyresthia conjugella</i>		1	1
13	sint-jacobsbladroller	<i>Cochylis atricapitana</i>		1	1
14	smalpalpmot	<i>Carpatolechia proximella</i>		1	1
15	smalle weidemot	<i>Phycitodes maritima</i>		1	1
	TOTAAL Micro's		21	22	43
1	sigaarzakdrager koker	<i>Taleporia tubulosa</i>	3		3
	TOTAAL		99	86	185

Studiereis Grote vos naar de Viroinval 9 juli 2016

Jan Goedbloed

Één van de soorten van ons project 'Op de bres voor de Zeeuwse zes' is de Grote vos. Van deze soort is een kleine populatie aanwezig bij Dishoek, maar deze populatie is te klein om levensvatbaar te zijn, als tenminste niet af en toe zwervers uit oostelijker streken een genetische bijdrage leveren. De herkomst van deze zwervers is onbekend, maar de dichtstbijzijnde grotere populaties bevinden zich in de Ardennen. Om een beter inzicht te krijgen in de specifieke habitateisen van de Grote vos, leek het ons nuttig om een studiereis te organiseren naar de Viroinval. Deze studiereis is mede mogelijk gemaakt doordat de stichting Groen en Doen aan ons project een subsidie

Enthousiaste Zeeuwen bij de eerste Grote weerschijnvlinder
Foto: Niek Oele

Alco Warners en Angelique Belfroid zouden zich bij aankomst aansluiten, maar Angelique had haar enkel verstuikt, dus dat ging ook niet door. Niek zouden we oppikken bij Kapelle. Gelukkig realiseerde ik me nog net voor de afslag Arnemuiden dat er iemand ontbrak. Er zaten maar 6 mensen in de bus, en dat zouden er 7 moeten zijn. Marcel was iets te laat gearriveerd, en vond de vogels gevlogen. Dat we hem nog konden inladen was een goede zaak, want ook hij bleek de streek erg goed te kennen.

Grote weerschijnvlinder

Foto: Niek Oele

heeft toegekend. De Viroinval is een zeer vlinderrijke streek op de grens van België en Frankrijk, gelegen ongeveer midden tussen Charleroi (B) en Charleville-Mézières (F). Aangezien een aanzienlijk deel van de waarnemingen van de Grote vos in België in deze streek is gedaan, leek het de juiste plek om een indruk te krijgen van het biotoop van de Grote vos.

Een onderzoekje op de site waarnemingen.be leerde dat de Grote vos verhoudingsgewijs veel is gezien bij de dorpen Olloy-sur-Viroin en Nismes. Dus er werd besloten een excursie te organiseren op 2 juli, met 9 juli als uitwijkmogelijkheid. Omdat er op 2 juli geen goed weer werd verwacht, en er meer deelnemers mee wilden op 9 juli, werd het de laatste datum.

Zo stapten 8 deelnemers om 8 uur in een gehuurd volkswagenbusje, of eigenlijk 6. De deelnemers waren: Jan Goedbloed (organisator), Hans Eckhardt, Mieke Grazell, Joop Scheibeler, Corry van der Hart, Peter Geene, Niek Oele en Marcel de Bruijn. Rienk Geene had zich helaas ziek moeten melden, en dat was erg jammer, want hij kent de streek erg goed.

Braamvlinder

Foto: Peter Geene

Na een reis van 3 uur kwamen we aan in Olloy-sur-Viroin, waar we door het bos gingen wandelen over het fietspad over de oude spoorbaan van Olloy-sur-Viroin naar Oignies-en-Thiérache, een afstand van 9 km. Wij hebben ongeveer een kwart daarvan afgelegd, want het schiet natuurlijk niet op met al die mooie vlinders. Direct al bij het begin zagen we Koevinkjes, Dambordjes (ook een copula) en parelmoervlinders. Aangezien de parelmoervlinders een notoir moeilijke groep

zijn, hebben we veel foto's gemaakt, maar later bleken het allemaal Braamvlinders te zijn. Al snel ontdekten we de eerste Grote weerschijnvlinder, wat veel enthousiasme opriep. In totaal hebben we er zo'n 10 gezien, met als hoogtepunt 4 exemplaren die om ons heen vlogen en af en toe gingen zitten. Ze zijn dan op zoek naar mineralen, en vinden die in modder of uitwerpselen. Hier ging het vermoedelijk om keutels van wilde zwijnen, aangezien ze vol zaten met kerspitten.

Op de terugwandeling hebben een paar stevige doorlopers de enige Kleine weerschijnvlinder gemist, die even op de modder bij een regenplas kwam zitten. Het betrof de forma clytie, een werkelijk prachtige vorm, niet bruinzwart met blauwe weerschijn als de Grote en de normale Kleine, maar oranjebruin met blauwe weerschijn. Helaas was ie te snel weg om echt goede foto's te kunnen maken, het bleef bij enkele bewijsplaatjes.

Kleine ijsvogelvlinder

Foto: Hans Eckhardt

We zagen ook zo'n 10 Kleine ijsvogelvlinders, deze vliegen bijna constant en gaan af en toe even op een blad zitten, wat natuurlijk altijd te hoog of n et achter een ander blad zit. Dus ook daarvan zijn er nauwelijks goede foto's gemaakt. Jammer genoeg bleef de Grote ijsvogelvlinder onzichtbaar, deze is verreweg de zeldzaamste van de vier bosvlinders.

Ook bijzonder was die  ene Bruine eikenpage, een soort die ook daar vrij zeldzaam is.

Vervolgens reden we naar Nismes, waar vlakbij enkele prachtige gebiedjes liggen. We begonnen in Les Abannets et le Morainy, bloemrijk kalkgrasland met o.a veel Grote muggenorchissen, waar we Paarse parelmoervlinders zagen, Tweekleurige hooibeestjes en Vijfvleksintjansvlinders. Het was inmiddels al ruim middag en behoorlijk warm, waardoor de vlinders erg snel waren en niet geneigd vaak te gaan zitten.

Het nabijgelegen Le Fondry des Chiens was een wat droger kalkgrasland met wat ik maar een grote karstkuil zal noemen, waar zachte kalksteen is weggesleten en steile rotsen zijn overgebleven. Op die rotsen zaten Muurhagedissen, en er vlogen een paar Rotsvlinders heen en weer, onmogelijk te fotografe-

Paarse parelmoervlinder

Foto: Niek Oele

ren. Op het kalkgrasland zagen we dezelfde soorten als in het vorige gebied, maar ook een Bleek blauwtje, en er stonden 3 Bruinrode wespenorchissen. Hans kreeg een Metaalvlinder op de foto, Joop zag een Grote parelmoervlinder en ik een Ruitvlek-smalboktor. Tenslotte brachten we nog een bezoek aan La Roche Trou ee, een klein rotsachtig gebied langs de hoofdweg, waar we de Rotsvlinder wat beter in beeld kregen, en waar het enige Landkaartje van de dag werd gezien.

Een frietkot in Petigny voorzag ons van prima Belgische patatten en om 22 uur waren we weer thuis.

Om op het oorspronkelijke doel van deze studiereis terug te komen: het is nog niet zo eenvoudig om iets zinnigs te zeggen over het biotoop van de Grote vos in de Viroinval, aangezien het een zeer gevarieerde en heuvelachtige streek is, een aaneenschakeling van akkers, weiden, boomgaarden, bossen en bosjes, kalkgraslanden, kuilen, rotspunten, enz., dus met warmere en koelere en vochtigere en drogere plaatsen. De Grote vos komt daar vooral voor op open plekken in en aan de randen van vrij vochtige loofbossen, waar waarschijnlijk wel alle waardboomsoor-

Grote weerschijnvlinder

Foto: Joop Scheibeler

WAARNEMINGEN

Vlinders(1)	Vlinders(2)	Libellen	Diversen
Atalanta	Klein geaderd witje	Azuurwaterjuffer	Gevlekte smalboktor
Bleek blauwtje	Klein koolwitje	Blauwe breedscheenjuffer	Ruitvlek-smalboktor zz
Bont zandoogje	Kleine ijsvogelvlinder	Bosbeekjuffer	Groene zandloopkever
Braamparelmoervlinder	Kleine vos	Platbuik	Oedemera flavipes, schijnboktor
Bruin blauwtje	Kleine weerschijnvlinder	Blauwe glazenmaker	Gouden tor
Bruin zandoogje	Koelvinkje	Grote keizerlibel	Muurhagedis
Bruine eikenpage	Landkaartje		Grote muggenorchis zz
Citroenvlinder	Oranje zandoogje		Bruinrode wespenorchis, zzz
Dambordje	Paarse parelmoervlinder		
Distelvlinder	Rotsvlinder		
Groot dikkopje	Tweekleurig hooibeestje		
Groot koolwitje	Zwartsrietdikkopje		
Grote parelmoervlinder	Metaalvlinder		
Grote weerschijnvlinder	Vijfvleksintjansvlinder zz		
Hooibeestje	Sintjansvlinder		
Icarusblauwtje			

Vijfvleksintjansvlinder

Foto: Hans Eckhardt

ten (Ruwe iep, zoete kers, wilg, Ratelpopulier en berk) aanwezig zijn. De exacte plekken waar Grote vossen zijn waargenomen zeggen niet zoveel, omdat het een zeer mobiele soort betreft.

De Grote vos zelf hebben we niet waargenomen, maar Joop wist ons al tijdens de terugreis te vertellen dat er volgens waarnemingen.be die dag één gezien is bij Nismes, 350 meter van een plek waar wij een uur later zouden arriveren. En er werd op Walcheren een langsvliegende gezien in de duinen bij Klein-Valkenisse. Jammer, maar dat kon bij ons de pret niet drukken, het was een zeer geslaagde dag, veel vlinders en bar gezellig.

Vervolg van pagina 13:

Dan zijn er soorten vaak zonder en soms met stippen in de franje zoals bij de Roomkleurige stipspanner, maar die heeft dan weer een kenmerkende buitenste dwarslijn; een donkere zigzaglijn. -

Ook bij de micro's vingen we twee nieuwe soorten voor Oost-Zeeuws-Vlaanderen, de Roodvlekkaartmot *Agonopterix ocellana* en de Smalpalpmot *Carpatolechia proximella*.

Om één uur besloten we te stoppen en ging ieder huiswaarts. De lampen bleven aan en de volgende morgen zaten er toch nog 86 vlinders in de val, waaronder 29 soorten die we voor één uur op het laken niet gevangen hadden.

Ook hier was er een aangename verrassing bij. De Grijze grasuil *Mythimna pudorina* is een zeldzame verschijning in Oost-Zeeuws-Vlaanderen en werd voor het eerst waargenomen in het waterwingebied.

Soorten en aantallen

De eindbalans werd opgemaakt. Totaal werden 139 macro's en 46 micro's genoteerd van 45 macro- en 15 microsoorten.

Bedankt

Wij danken de Vlinderstichting, boswachter Alex van het Zeeuws Landschap voor de toestemming, Timo en Irma voor hun gastvrijheid en alle bezoekers voor de belangstelling en de gezellige avond.

De volgende NNN in 2017 is gepland in het weekend van 25, 26, 27 augustus.

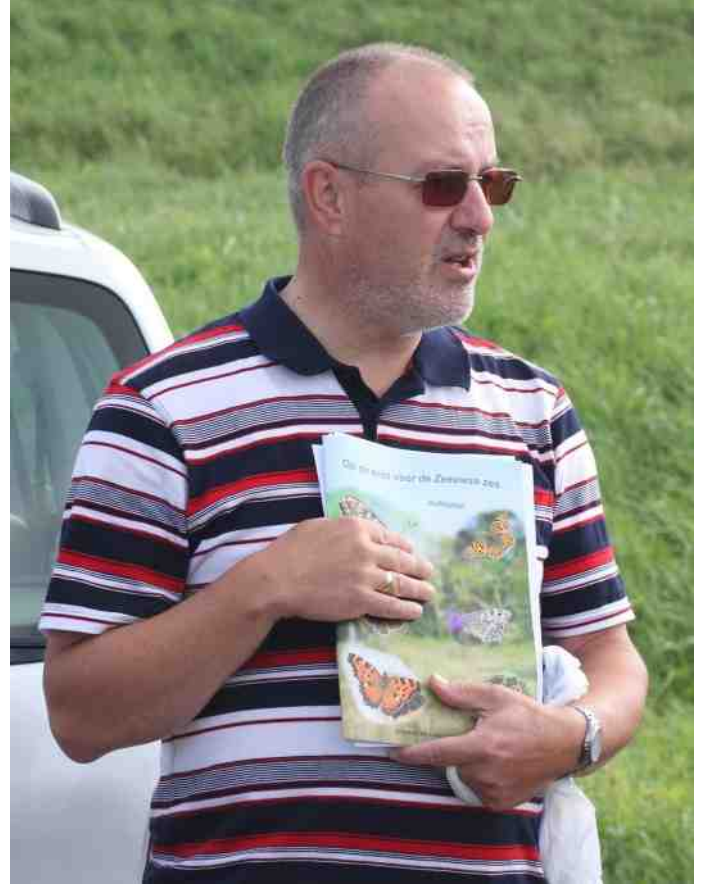

Voortplanting van Gevlekte witsnuitlibel bij Dishoek?

Jan Goedbloed

In het vorige nummer van de Prikkebeen schreef Angelique in het artikel 'Vlinders en libellen in Zeeuwse tuinen in 2015' het volgende: "Er was nog even hoop op ook waarnemingen van de Gevlekte witsnuitlibel bij de tuin van Jan. In 2012 zaten er 7 van deze voor Zeeland zeldzame soort bij zijn vijver, waaronder een vrouwtje dat eitjes afzette. Aangezien het doorlopen van alle larvale stadia bij deze libellen meestal 2 tot 4 jaar duurt, was de hoop dat dit jaar wellicht Gevlekte witsnuiten zouden opduiken in Dishoek. Dat is echter niet gebeurd. Er is echter nog een laatste herkansing volgend jaar voor deze soort. "

En wat gebeurde er in 2016? Op 17 mei zag ik een vrouwtje dat zich gedeisd hield tussen de dichte begroeiing van bramen en wilgenroosjes. Een paar uur later gevolgd door een mannetje dat boven de vijver vloog. Een voorspelling kwam uit, tenminste daar lijkt het op. Een spijkerhard bewijs voor voortplanting in mijn vijver is het niet, het blijft altijd nog mogelijk dat

Henk Wagenaar, 27 juni 1960 - 6 juli 2016

Voorkomen Gevlekte witsnuitlibel in Zeeland

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
exx in Zeeland	4				12		1		7
Dishoek	3				10		1		7
Westkapelle					1				
Oranjezon	1								
Heikant					1				

Gevlekte witsnuitlibel man Foto: Jan Goedbloed

Gevlekte witsnuitlibel vrouw Foto: Jan Goedbloed

de libellen afkomstig waren van een andere dichtbij gelegen locatie. Het bleef bij deze ene keer in mijn tuin, terwijl er bij de poelen op het Groot Vroon (afstand tot mijn tuin 800 m) 5 exemplaren (4 man en 1 vrouw) zijn gezien tussen 19 mei en 22 juni.

De Gevlekte witsnuitlibel is in Nederland een zeldzame soort van het laagveen en heldere duinplassen, en komt als zwerver af en toe in Zeeland terecht. Vaak is er dan sprake van een invasie die ook landelijk optreedt. De larven van deze soort hebben het moeilijk in de concurrentie met de agressievere larven van andere, meest grotere, soorten. De oplossing hiervoor

hebben ze gevonden door zich terug te trekken tussen de wortels van oeverplanten, waar geen andere larven zijn. Uiteraard is daar ook veel minder voedsel te vinden, dat hebben ze opgelost door langer over hun ontwikkeling te doen, namelijk 3-4 jaar. Deze langere ontwikkeling is mooi terug te zien in de tabel met het voorkomen in Zeeland sinds 2008, met twee perioden van vier jaar, 2008 - 2012 en 2012 - 2016. Misschien heeft de soort zich hier dus al vaker voortgeplant. Ik ben benieuwd of er over vier jaar, dus in 2020, weer een aantal opduikt bij Dishoek.

In Memoriam

Henk Wagenaar, 27 juni 1960 – 6 juli 2016

Met het overlijden van Henk Wagenaar verliest de Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland haar initiatiefnemer en medeoprichter van de werkgroep.

Het moet eind 1992, begin 1993, geweest zijn dat Henk Wagenaar via de Provinciale Zeeuwse Courant in de rubriek "Lezers schrijven" een oproep deed aan mede-vlinderliefhebbers in Zeeland om de vlinderhobby gezamenlijk te gaan beoefenen en de kennis te bundelen in de vorm van een atlas. Nadat ik contact had gezocht met Henk, en na enige voorbereiding en de nodige publiciteit, was de oprichting in juni 1993 een feit. Zo'n 20 mensen meldden zich aan bij de Vlinderwerkgroep Midden-Zeeland. Henk bleef 10 jaar lang voorzitter en samen verzorgden we al die jaren vele activiteiten. Mede vanwege zijn beroep was Henk goed in het geven van lezingen en cursussen, en werd hiervoor daarom vaak gevraagd. We schreven in die eerste jaren vaak met z'n tweeën menige Zeeuwse Prikkebeen, het verenigingsblad, vol met allerlei wetenswaardige informatie en artikelen. In de Eben-Haëzer school in Kapelle, een school voor zeer moeilijk lerende kinderen waar Henk met veel passie werkte, werden de eerste jaren de meeste werkgroep-bijeenkomsten gehouden. De werkgroep ontving vanwege de vele inspanningen in 1996 de Gouden Vlinder van de Vlinderstichting en Henk mocht als voorzitter de prijs in ontvangst nemen.

Vanwege de toenemende belangstelling uit de gehele provincie werd de naam van de werkgroep veranderd in Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland en werd de club als zelfstandige vereniging ingeschreven bij de Kamer van Koophandel. Het hoogtepunt kwam in 2003 toen na de nodige inspanningen de atlas "Dagvlinders in Zeeland" werd gepubliceerd. Henk bleek al die jaren als voorzitter zeer vaardig maar wist ook het voortgangsproces van de dagvlinderatlas heel goed te kunnen sturen. Het veelgeprezen eindproduct was daarom ook vooral zijn verdienste. Hoewel Henk zich ook bezig hield met libellen en nachtvlinders bleven de dagvlinders zijn volle aandacht houden. Na het verschijnen van de dagvlinderatlas maakte hij trouw alle dagvlinderjaarverslagen, als laatste het verslag over 2015. Daarnaast was fotografie zijn grote hobby en niet onverdienstelijk, want Henk won met een prachtige foto van een Kolibrievlinder de eerste prijs in een door de landelijke Vlinderstichting in 2013 georganiseerde fotowedstrijd.

Henk was in staat om voluit en met veel interesse en bewondering te genieten van, zoals hij dat zelf graag noemde, de schoonheid van de Schepping. Bewondering, respect en interesse voor de natuur wilde hij graag overbrengen op anderen. Met deze boodschap willen we Henk voor altijd blijven herinneren.

Anton Baaijens

In Memoriam

Henk Wagenaar, 27 juni 1960 – 6 juli 2016

Op 6 juli 2016 bereikte mij het bericht dat op 56-jarige leeftijd Henk Wagenaar was overleden.

We wisten dat Henk een ziekte had, die niet meer te genezen was, maar dat het zo snel zou gaan hadden we zeker niet gedacht.

Henk was één van de initiatiefnemers en oprichters van onze vereniging "Vlinder - en Libellenwerkgroep Zeeland".

Henk was ook onze eerste voorzitter en onder zijn leiding is in samenwerking met het Zeeuws Landschap het eerste boek "Dagvlinders in Zeeland" uitgekomen. De functie van voorzitter is tien jaar door Henk uitgeoefend en tot tevredenheid van iedereen mag ik aannemen. Na die tien jaar vond Henk dat er wel eens een ander die functie mocht overnemen en dat lukte in de persoon van Peter Geene.

Inmiddels was ook het boek "Libellen in Zeeland" uitgekomen, en voordat we als werkgroep werkeloos zouden worden kwam het idee wat te denken van de nachtvlinders.

Er werden vallen aangeschaft en door Anton Baaijens werden deze aan mensen met interesse uitgegeven op locaties door heel de provincie. Zo had ook Henk een val gekregen en deze was geplaatst op Yerseke bij de manege waar zijn dochter werkte. Toen ik besloot om me ook meer in de nachtvlinders te verdiepen ben ik samen met Henk hier aan begonnen.

De locatie werd verplaatst naar Kruijningen in Den Inkel en deze plaats was en is nog steeds een lot uit de loterij en samen hebben we daar vele uren doorgebracht.

Tot het noodlot toesloeg en Henk zo af en toe nog maar de kracht had om de val te komen legen. Ik heb toen verschillende keren veel vlinders in potjes gedaan en belde Henk op of hij gelegenheid en kracht had om ze samen dan bij hem thuis te determineren, want ik wilde dat hij zoveel mogelijk bij dit werk betrokken bleef.

We hebben dit jaar nog samen de Nacht van de Nachtvlinders gedaan bij de Hollandse hoeve.

7 juni hebben we de laatste keer samen gedetermineerd en hadden we ook nog 9 nieuwe soorten voor den Inkel, maar helaas was dit Henk zijn laatste bijdrage aan onze samenwerking.

De uitgave van het Nachtvlinderboek heeft hij niet meer mee mogen maken, maar ook door hem zit er veel werk in verwerkt wat vooral tot uiting komt door de prachtige foto's die hij van vele vlinders maakte.

We zullen Henk op vergaderingen en excursies missen en we wensen zijn vrouw Marja en de kinderen veel sterkte toe in deze zware tijd om dit verlies te dragen.

Piet Jopse

Indien onbestelbaar:

Donkerstraat 42
4463 VW Goes

Activiteitenprogramma

20 augustus: Bloemdijken en natuurontwikkelingsgebieden Zuid-Beveland (Bruin blauwtje). Start 12:30uur, beheerkantoor Natuurmonumenten, Zwaaksedijk 5, 4434 RD Kwadendamme. Contactpersoon André Hannewijk 06-52525652.

21 september: Kees Los vertelt over de micro's (nachtvlinders) en het vangen er van. De avond begint om 19:45 uur met een korte vergadering.
Locatie: Kaasboerderij Schellach, Prooijenseweg 26, 4332 RD Middelburg

23 november: Presentatie vakantiefoto's met aansluitend weer een Mystery quiz door Henny Waanders. De avond begint om 19:45 (misschien met een korte vergadering.)
Locatie: Hollandse Hoeve, Mec de Bevelanden, Kattendijksedijk 23 te Goes.

Definitieve data en meer info in de volgende Prikkebeen en/of via de website en e-mail.

